

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 2

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

February 2025

WWW.AJERUZ.COM

Qo'ng'irov Suyun Murodilla o'g'li
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
Zooinjeneriya fakulteti 2-bosqich talabasi
suyunqungirov@gmail.com

Komiljonova Sevinch Azamat qizi
ChDPU Amaliy psixologiya 23/2-guruh talabasi
skomiljonova562@gmail.com

Аннотация В контексте социальной педагогики и социальной психологии уточняется понятие «адаптация», показаны вопросы, связанные с изучением возможностей и адаптации учащихся к социальной жизни, а также механизмы социально-психологической адаптации. студенты анализируются.

Ключевые слова: социальная адаптация, социальная жизнь, ценности, проблемная ситуация, потребности и запросы, противоречия и конфликты, познавательная деятельность, отношения, защитный механизм.

Annotation In the context of social pedagogy and social psychology, the concept of "adaptation" is clarified, issues related to the study of the possibilities and adaptation of students to social life, as well as the mechanisms of socio-psychological adaptation are shown. students are analyzed.

Key words: Social adaptation, social life, values, problem situation, needs and demands, contradictions and conflicts, cognitive activity, relationships, defense mechanism.

Kirish.

Talabalarning jamiyat hayotiga moslashishi ikki tomonlama xarakterga ega: o'quvchilar ehtiyojlarining shaxs va jamiyat uyg'unligini ta'minlaydigan ijtimoiy muhit talablariga muvofiqligi; o'qitish jarayoni ushbu muvofiqlikka erishishga qaratilgan.

Qadriyatlarni o'zlashtirishga asoslangan o'quvchilarni hayotga moslashtirishning pedagogik jarayoni ijtimoiy hayotda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga imkon beradi, bu esa o'quvchilarning shaxsiyatini rivojlantirishga bevosita ta'sir qiladi. Bu jarayon muayyan vaziyatga mos kelishi kerak. Shaxs rivojlanishidagi barcha o'zgarishlar bir tomondan biologik xususiyatga ega bo'lsa, ikkinchi tomondan pedagogik xususiyatga ega.

Jamiyat hayotidagi jismoniy, ijtimoiy-iqtisodiy va tashkiliy o'zgarishlar bilan bog'liq jarayon bo'lib, ijtimoiy moslashuv ijtimoiy guruhlar va shaxslarning xatti-

harakatlari o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydi. Bu jarayon talabalarni kelajakda o'zbek jamiyatida faol hayotga tayyorlash imkonini beradi. Bu yosh avlod oldiga qo'yilgan maqsaddir.

Bu o'quvchi yoshlar ongiga xalqimiz qadriyatlarini singdirishni nazarda tutadi.

Ijtimoiy moslashuv qarama-qarshilik va nizolarni bartaraf etish, ijtimoiy tenglik tamoyillari asosida ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish ko'nikmalarini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

Moslashish (konformatsiya, odatlanish) deganda tabiiy va ijtimoiy vaziyatlarga, insonning ma'naviy va psixologik olamidagi o'zgarishlarga, atrof-muhit sharoitlariga yoki ba'zi yangiliklarga moslashish qobiliyati tushuniladi.

Insonning ijtimoiy hayotga moslashishi ko'p jihatdan yo'naltirilgan pedagogik ta'sir va shaxsning ma'naviy-psixologik munosabati bilan belgilanadi.

Ijtimoiy moslashish jarayonida pedagoglar turli omillarni, masalan, o'quvchilarning hissiy holatini, dunyoni sub'ektiv idrok etishning o'ziga xos xususiyatlarini va boshqalarni hisobga olishlari kerak. Ijtimoiy moslashuv uzluksiz ta'lim jarayonida qadriyatlarni o'zlashtirish asosida amalga oshiriladi. Ushbu moslashuvning natijasi - etuk, barkamol shaxsning shakllanishi. Ijtimoiy pedagogikaning asosiy vazifasi o'quvchilar shaxsini ijtimoiy talablar, axloqiy-huquqiy me'yorlar, o'zbek xalqining milliy qadriyatlari va umuminsoniy meros qadriyatlariga mos ravishda shakllantirishdan iborat.

O'zbekistonda yosh avlodning jamiyat hayotiga ijtimoiy moslashuvi bugungi kunda pedagogikaning asosiy muammolaridan biri sifatida qaralmoqda.

Talabalarning ijtimoiy hayotga moslashishi jiddiy psixologik qayta moslashish bilan bog'liq bo'lib, bundan tashqari, u ijtimoiy muhit va tarbiya omillarining ta'siri bilan belgilanadi. o'quvchilarni jamiyat hayotiga samarali moslashtirish yo'llari va vositalari ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ijtimoiy hayotga moslashish natijasida o'quvchilar jamiyat talablarini o'zlashtiradilar va ularning ehtiyojlarini qisman qondiradilar.

Shaxsning jamiyatga moslashuvi ikki jihatdan kechadi:

jinsi va yoshiga qarab o'quvchilar muayyan kasb asoslarini o'zlashtiradilar, bu esa ularning jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar doirasining kengayishiga olib keladi; yangi sharoitda individlarning ijtimoiy faoliyati sifati ta'minlanadi, individlar o'z qiziqishlari va mayllarini namoyon etadilar.

Agar faoliyat insonning xohishiga ko'ra tanlangan bo'lsa, u muvaffaqiyatli bo'lar edi. Binobarin, ijtimoiy moslashish jarayoni muayyan shaxs va jamiyat a'zolari o'rtasida uning maqsad va intilishlariga muvofiq ijtimoiy munosabatlar o'rnatilishini nazarda tutadi.

Hozirgi kunda yoshlarning amaliy ijtimoiy faoliyatga muvaffaqiyatli moslashuvini O'zbekiston jamiyatining barcha jabhalarida kuzatish mumkin.

Talabalar yangi sharoitlarga va faoliyat xarakteriga moslasha oladilar, tashabbus ko'rsatadilar va o'zlarining hayot istiqbollari haqida aniq tasavvurga ega bo'ladilar. Bu talabalar ijtimoiy pedagogika va, xususan, bizning o'rganishimiz uchun alohida qiziqish uyg'otadi. Ushbu turdagi o'quvchilar uchun o'ziga xos faollik, qadriyatlarni o'zlashtirishga yo'naltirilganlik, biznesga sodiqlik va maqsadlarni amalga oshirish, ularning ijtimoiy faoliyatining ijodiy tabiati xarakterlidir.

O'quvchilarning ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashuvining asosiy ko'rsatkichlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

-ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy bilim, ko'nikmalarni o'zlashtirish va egallashdagi faollik;

-tanlagan soha bo'yicha maxsus bilim va o'zlashtirish sirlarini olishga intilish;

-boshqa odamlar bilan ishbilarmonlik va do'stona aloqalar va hamkorlikni o'rnatish;

-o'quvchilarning o'z his-tuyg'ulari, odatlari, moyilliklari, bilimlari va munosabatlaridan samarali moslashish uchun o'zgargan sharoitlarda foydalanish qobiliyati. jamiyatdagi hayotga.

Odatlanish ijtimoiy moslashuvning muhim jihatlaridan biridir. Har bir inson qiyinchiliklarni engish yo'lini tanlaydi. Bu yo'l (usul), o'z navbatida, ijtimoiy moslashuv shakli sifatida harakat qiladi. Odatlanish - bu muayyan vaziyatlarga moslashish usuli. Ijtimoiy moslashuv shaxsning o'zini o'zi qo'llab-quvvatlash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni mustaqil ravishda hal qilishda barqaror pozitsiyasi bilan tavsiflanadi. Vaziyatga moslashish va muammoli vaziyatga moslashish o'rtasida aniq farq bor. Umumiy moslashish muntazam vaziyatga moslashish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Biz o'quvchilarni qadriyatlarni o'zlashtirish asosida ijtimoiylashtirishda ontogenetik nazariyaga majburiy tayanish g'oyasini asosladik. O'zbek jamiyatidagi murakkab o'zgarishlar, milliy qadriyatlar va ijtimoiy taraqqiyotning o'ziga xos xususiyatlarining o'zlashtirilishi natijasida shaxs asta-sekin kamol topib, barkamol shaxs darajasiga yetishi kerak. Shu bilan birga, u ijtimoiy va ruhiy kamolot darajasiga etadi.

Talabalarning ijtimoiy rivojlanish jarayoniga moslashishi shaxs va jamiyatning o'zaro ta'siri orqali amalga oshiriladi, buning natijasida o'quvchilar turli muammoli vaziyatlarda ijtimoiy xulq-atvor normalari va mexanizmlarini faol o'zlashtiradilar. Bunda umume'tirof etilgan qoidalar, shaxsning xarakter xususiyatlari, ularni ijtimoiy me'yorlarga bog'lash yoki ularga bo'ysunish qobiliyati katta ahamiyatga ega. Vaziyatni hal qilish yo'lini doimo pedagogik jarayonda, o'quvchilarning ijtimoiy va psixologik ehtiyojlarini jamiyat vazifalari bilan muvofiqlashtirish orqali topish mumkin. Umumiy rivojlanish jarayonida talabalar o'zlashtirilgan qadriyatlarni, olingan bilimlarni, ko'nikmalarni yoki xatti-harakatlar mexanizmlarini amalda

qo‘llaydilar yoki ular ishlash maqsadlariga erishishning yangi usullari, rejalari va dasturlarini izlaydilar.

Talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi individual o‘quvchi va o‘quvchilar guruhlarida o‘rtasidagi munosabatlarda ham yaqqol namoyon bo‘ladi. Uzoq muddatli ichki va tashqi qarama-qarshiliklar yoki ziddiyatlarning etishmasligini hisobga olsak, o‘quvchilarning o‘quv-kognitiv faoliyati juda samarali. Bu davrda ular o‘zlarining asosiy sotsiogen ehtiyojlarini to‘liq qondiradilar, bu esa o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini to‘liq rivojlantirishga olib keladi.

Moslashuv ijtimoiy-pedagogik va psixologik jarayon bo‘lib, bu jarayon muvaffaqiyatli davom etsa, o‘quvchilarning jamiyatga uzluksiz integratsiyalashuviga imkon beradi.

Ijtimoiylashtirishning asosiy ahamiyati shundaki, o‘quvchilar ijtimoiy hayotga maxsus yoki umumiy moslashish mexanizmi orqali o‘zgargan ijtimoiy mavqega ega bo‘ladilar. Moslashish jarayoni shu daqiqadan boshlanadi. Muammoli vaziyatga tushib, uning o‘quv jarayonida aks etishi, o‘quvchilar dinamik xarakterga ega bo‘lgan ma‘lum bir ruhiy holatda chidashadi. Masalan, o‘quvchilar muammolarga nisbatan hissiyotlarga berilib, muammoli vaziyatlarni boshdan kechirishadi.

Moslashuv mexanizmlarining faollashishi bilan bir qatorda o‘quvchining ruhiy holati ham o‘zgaradi. Vaziyatning o‘zgarishi ruhiy holatning o‘zgarishiga olib keladi. Moslashish jarayoni shundan kelib chiqadiki, talaba muammoni hal qilishning dastlabki bosqichiga qaytadi yoki uning ruhiy holati keskin o‘zgaradi yoki ruhiy tashvish yo‘qoladi.

Talabalarning moslashuvining ijtimoiy va psixologik jihatlari o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Moslashuvning murakkab muammolarini hal qilish uchun ma‘lum mexanizmlar mavjud. Birinchi navbatda moslashuvdagi eng muhim va tez-tez takrorlanadigan ijtimoiy vaziyatlarni, shuningdek, o‘quvchilarning faoliyatida namoyon bo‘ladigan barqaror temperamentli xususiyatlarni aniqlash kerak. Ushbu omillarni o‘rganish sotsializatsiyaning asosiy usullaridan biridir.

Talabalarni ijtimoiylashtirish uchta asosiy shaklda amalga oshiriladi:

-ijtimoiylashtirishning himoyalangan muammoli vaziyatlarda qo‘llaniladi;

-himoya mexanizmi moslashuvning barcha komponentlari bilan qat‘iy kelishilgan;

-moslashishning aralash usuli.

Talabalarning ijtimoiy hayotga moslashuvining barcha tarkibiy qismlarini o‘rganish ularning xarakterlarining eng muhim xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Talabalarning ijtimoiy va psixologik moslashuvi muvofiqlikka asoslangan bo‘lishi kerak. Konformizm (lotincha so‘z) o‘xshashlik, o‘xshashlik, o‘zaro

bog'liqlik, moslik degan ma'nolarni anglatadi. Bu bir kishining xulq-atvori va fikrlari boshqalarning talablari va harakatlariga javob beradigan, lekin ko'pincha muvofiqlik va ma'lum shaxslarning zaif pozitsiyasi tufayli izchillikka erishiladigan vaziyatni anglatadi.

Umumiy echimlarni qabul qilish jamiyatning har bir a'zosining faol ishtirokini talab qiladi, ijtimoiy qadriyatlarni joriy etish shaxsiy qulaylik va imtiyozlardan voz kechishni o'z ichiga oladi. Konformizm individual nuqtai nazarga ega bo'lish, voqelikka va hozirgi voqealarga tanqidiy munosabatda bo'lish va uni ifoda etish imkoniyatini rad etdi.

Axloqiy va siyosiy konformizmni psixologik moslik bilan aralashtirishga yo'l qo'yib bo'lmaydi. Biroq, ma'lum me'yorlar, an'analar va qadriyatlar har bir ijtimoiy shaxs tomonidan o'zlashtirilishi kerak, chunki bu har qanday ijtimoiy tizimning samarali ishlashini ta'minlaydi. Kundalik hayotda "konformizm" so'zi "muvofiqlik yoki izchillik" ma'nosida qo'llaniladi. Atrof-muhitga nisbatan odamning konformizmi bir ma'noda kelishuv va uyg'unlik sifatida tushuniladi.

Konformistik xulq-atvor ijtimoiy qoidalarga muvofiqlikni anglatadi va har xil shaxslarda turli yo'llar bilan namoyon bo'ladigan moslashish strategiyalaridan biri hisoblanadi. O'quvchilarning real ijtimoiy hayotga ijtimoiy-psixologik moslashuvi konformizmning ko'rinishi emas, u ijodiy xarakterga ega bo'lishi kerak. Shu sababli, muayyan vaziyatlarda moslashuv konformistik harakatlarga mos kelmaydi va bu hollarda o'quvchilarning o'zgargan sharoitlarga moslashishini ta'minlash mumkin emas.

Binobarin, talabalar doimiy ravishda noto'g'ri harakatlar qiladilar, bu esa ko'proq muammolarning paydo bo'lishiga olib keladi. Bu talabalar muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvga qodir emas; ular uchun tayyor moslashish mexanizmlari mavjud emas. Shaxsning ichki qarama-qarshiliklariga asoslangan konformistik strategiya ularning ongida mustahkamlangan.

Talabalar ijtimoiylashtirilgan ta'lim jarayonida qiymatga ega bo'lishlari mumkin. Ijtimoiy va pedagogik vaziyatlarning maqsadga muvofiqligini turlicha baholash mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, hayotga moslashishda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradigan turli xil psixologik-pedagogik vaziyatlar pirovardida o'quvchilarni yuqori bilim faolligiga olib keladi. Talabalarning ijtimoiylashuv darajasini individual parametrlar bo'yicha baholash mumkin emas, chunki siz ijtimoiy moslashuv natijasida ularning ehtiyojlarini to'liq qondira olmaysiz.

Shaxsning shaxsiy ehtiyojlari va moyilliklari turlicha tavsiflanadi. Masalan:

-mavjud (real) ijtimoiy sharoitlarga moslasha oladigan ehtiyojlar va moyilliklar;

-shaxsning muayyan muhitga moslasha olmaydigan ehtiyojlari va mayllari.

Shaxs ehtiyojlarining ijtimoiy sharoitga moslashishi yoki mos kelmasligi shaxsning qaysi qadriyatlarga asoslanishiga bogʻliq. Aynan shuning uchun umumiy umumiy qadriyatlarni oʻzlashtirish talabalarning muvaffaqiyatli moslashishi va ularning ehtiyojlarini qondirish uchun hal qilinishi kerak boʻlgan ustuvor vazifadir.

Umuman olganda, moslashish va moslashmaslik muammosi jiddiy tahlil va chuqur izlanishni talab qiladi. Bu masala talabalarning ijtimoiy faolligi shakllarini aniqlash bilan bogʻliq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ozodqulov Olimjon Bahodir oʻgʻli. Rahbar va xodim munosabatlarining boshqaruv jarayonidagi psixologik xususiyatlari. 2024, 41, 110-113.
2. Ozodqulov, O. Vatanparvarlik ruhini talabalarda rivojlantirish pedagogik muammo sifatida. 2024, 37-41.
3. Ozodqulov Olimjon Bahodir oʻgʻli and Samadova Laylo Alisher qizi 2024. FANLAR TIZIMIDA PEDAGOGIKA FANINING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQADORLIGI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. 41, 1 (Mar. 2024), 103–106.

Akademic Journal of Educational Research (AJER) International scientific journal
Volume 2 Issue 2 February 2025 ajeruz.com

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
2-son

Nashr qilingan sana: 27.02.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172